

Дишльова А. О.,
ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Науковий керівник:
Плетенець В. М.,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ СВІДКІВ ЗА ФАКТАМИ НЕЗАКОННОГО НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗЕМЛЮ ДЕРЖАВНОЇ АБО КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Показання, у відповідності до ст. 95 КПК України, це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. Допит є однією із найбільш ефективних і поширених слідчих (розшукових) дій, що виступає джерелом формування доказів у кримінальному провадженні, – показань. Незважаючи на це, допит водночас являє собою і одну з найскладніших слідчих (розшукових) дій з точки зору тактики її реалізації, бо для ефективного проведення допиту слідчому, крім фундаментальних теоретичних знань, потрібно знати чинне законодавство. З метою підвищення ефективності своєї професійної діяльності необхідні знання в галузі психології. Як зазначає В. М. Плетенець, допит залишається складною, у кожному конкретному випадку індивідуальною, а іноді – неповторною слідчою (розшуковою) дією. Проведення допиту передбачає вербальну комунікацію між слідчим та допитуваним [1, с. 244].

При розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності, слід добре розуміти, що свідками найчастіше є не просто пересічні громадяни, а представники Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, представники об'єднаних територіальних громад, міських або обласних рад, районних державних адміністрацій та інші посадові особи, які згідно із законодавством задіяні при виділенні земельних ділянок з державної або комунальної власності. Тобто, як слушно зазначає В. О. Коновалова, допитувані особи мають різний соціальний і професійний статус, різні особливості психіки й мотивацію своєї поведінки, що зумовлює різний характер спілкування [2, с. 3]. Тому на результативність допиту свідка

значною мірою впливають встановлені в процесі проведення слідчої (розшукової) дії сприятливі взаємовідносини між слідчим та допитуваним, створення відповідної атмосфери, тобто встановлення належного психологічного контакту з допитуваною особою.

А встановлення психологічного контакту відбувається за рахунок знання кримінального провадження, отримання документів доказів, отримання інформації про саму особу свідка, а також достатній рівень знань слідчих у галузі психології. Оскільки однією з істотних властивостей осіб, які допитуються в якості свідків по вказаній категорії правопорушень, є те, що вони винахідливі, психологічно стійкі та володіють прийомами й методами впливу на людину – переконанням та навіюванням. Зазначене вимагає від слідчого прояву рішучості у встановленні тих або інших обставин провадження, критичного ставлення до поведінки допитуваного та змісту його показань, і залучення при допиті досягнень психології.

При допиті свідків у вказаній категорії кримінальних проваджень немає загальноприйнятих тактичних прийомів, які використовуються або можуть використовуватись під час кожного допиту. Бо в одному кримінальному провадженні вказаної категорії можуть застосовуватись зовсім різні тактичні прийоми допиту.

Найбільш ефективними тактичними прийомами допиту, що сприяють одержанню повних і об'єктивних показань, на думку В.Ю. Шепітько, є: постановка тих чи інших запитань, пред'явлення речових і письмових доказів, оголошення показань інших осіб, допит на місці події, роз'яснення суті наслідків вчиненого злочину, переконання у необхідності надання допомоги органам розслідування тощо [3, с. 194].

У свою чергу К.О. Чаплинський значно розширює список тактичних прийомів, запропонованих В.Ю. Шепітько, та формує наступні тактичні прийоми допиту:

- встановлення психологічного контакту;
- викладання показань у формі вільної розповіді;
- постановка запитань;
- створення напруги;
- використання різних темпів допиту;
- спостереження за поведінкою допитуваного;
- пред'явлення доказів;
- використання фактора раптовості;
- актуалізація забутого у пам'яті допитуваних;
- створення уявлення про інформованість слідчого;
- розповідь слідчим версій про ймовірний розвиток злочинної події;
- приховування меж інформованості слідчого;
- використання конфліктів у злочинній групі;
- застосування науково-технічних засобів [4, с. 315].

Аналізуючи запропоновані тактичні прийоми допиту К. О.

Чаплинським, В.Ю. Шепітько, практику розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним набуттям права на землю державної або комунальної власності, можна дійти висновку, що всі запропоновані тактичні прийоми можуть застосовуватись і обиратись лише після встановлення психологічного контакту з допитуваною особою.

Виходячи з цього, при встановленому психологічному контакті з допитуваною особою найчастіше можна застосувати наступні поширені тактичні прийоми допиту свідка:

1. бесіда з допитуваним на сторонню тему або на тему, що цікавить, але не стосується предмета допиту;
2. викладення показань у формі «питання – відповідь»;
3. використання різних темпів допиту;
4. спостереження за поведінкою допитуваного та його психофізичними реакціями під час допиту;
5. пред'явлення доказів та документів;
6. використання фактора раптовості;
7. створення уявлення про інформованість слідчого;
8. приховання поінформованості слідчого від допитуваного;
9. відволікання уваги від теми допиту;
10. використання деталізуючих та конкретизуючих запитань з посиленнями на норми законодавства.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що правильне обрання тактичних прийомів для допиту свідка має відбуватися із залученням досягнень психології, що є живильним джерелом розвитку криміналістичного наукового знання та знаходить конкретне практичне відображення під час виконання практичних завдань. А успішне використання обраних тактичних прийомів та застосування їх комбінацій можливе тільки завдяки достатньому обсягу інформації щодо матеріалів кримінального провадження та наявності ряду доказів.

Список використаних джерел:

1. Плетенець В. М. Особливості встановлення психологічного контакту під час допиту. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2016. № 2. С. 244-247.
2. Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология : монография. Харьков: Изд-во СПД ФЛ Вапнярчук, 2006. 176 с.
3. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 464 с.
4. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. /. [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. – 2-е вид, перероб. і доп. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 480 с.